

Vouwboekje historische vaardigheden

Wat is de kern van geschiedenisonderwijs? In de afgelopen jaren heeft historisch denken en redeneren een centralere plaats gekregen. Ook in *Bij de Tijd 3*, waarin de VGN-visie op de toekomst van het geschiedenisonderwijs is beschreven, is historisch denken en redeneren beschreven als een essentieel aspect van geschiedenisonderwijs. Maar hoe werken docenten en leerlingen continu en gestructureerd aan dit aspect? Dit vouwboekje wil daar een klein begin mee maken.

Jens Lenders is docent geschiedenis op het Valuascollege in Venlo. **Robbert-Jan Poortvliet** is docent geschiedenis op het Calvin College in Zeeland. Beiden zijn lerarenopleider en vakdidacticus op Fontys Lerarenopleiding Geschiedenis in Tilburg.

Wat?

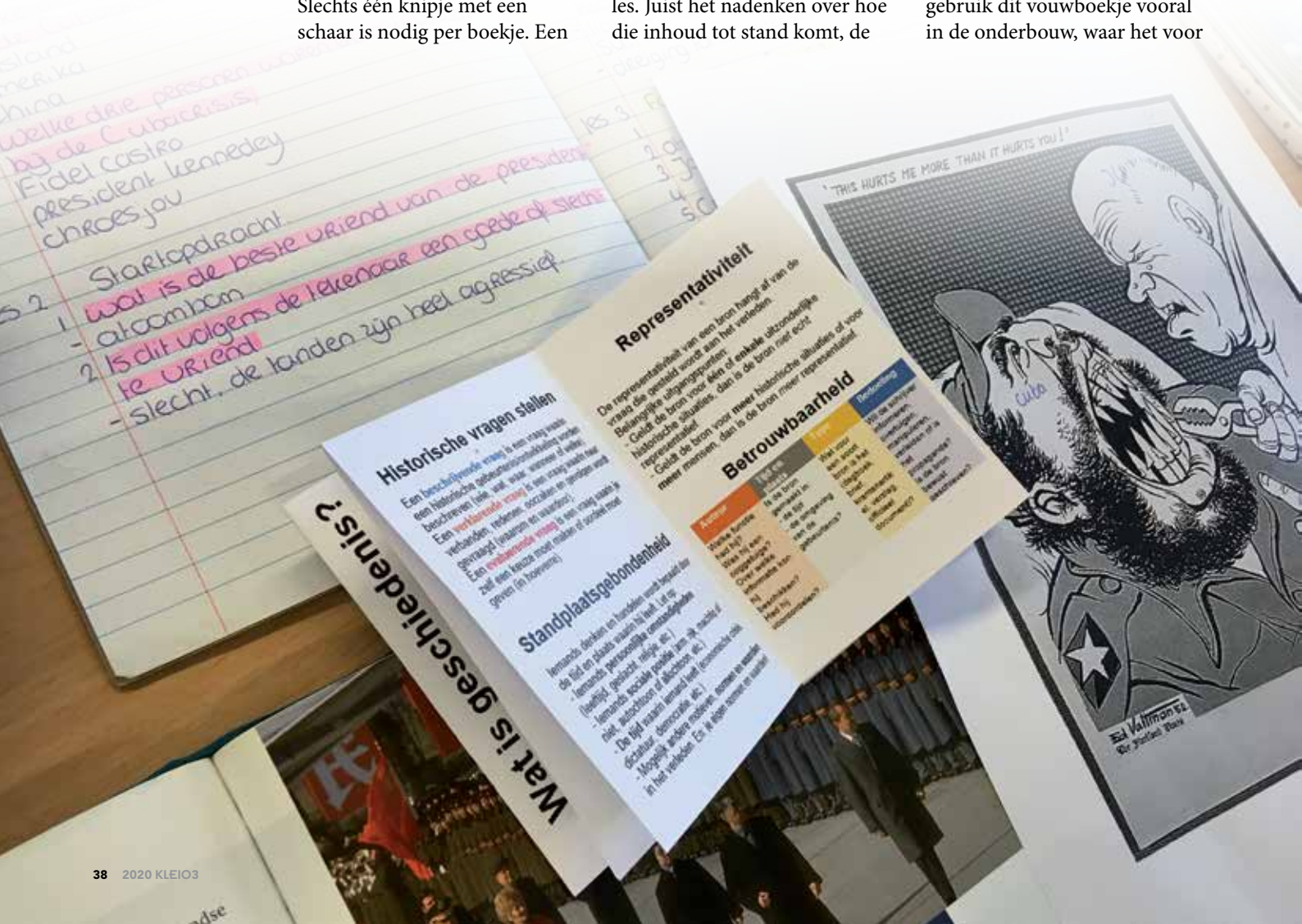
Het vouwboekje is zo ontworpen dat op slechts één A4-pagina essentiële vaardigheden binnen het geschiedenisonderwijs in korte schema's zijn beschreven. Print het boekje bij voorkeur in kleur en met een enkelzijdige afdruk. Vervolgens kan een docent met de bijbehorende vouwinstructie (de leerlingen laten) vouwen. Slechts één knipje met een schaar is nodig per boekje. Een

leuke activiteit voor een eerste of tweede les van het schooljaar of bij de eerste behandeling van historische vaardigheden.

Waarom?

Robbert-Jan: 'Ik zie dat veel geschiedenisdocenten worstelen met het implementeren van historisch redeneren in de lessen. Vaak gaat de aandacht naar de historische inhoud van een les. Juist het nadenken over hoe die inhoud tot stand komt, de

historische methode, krijgt door dit boekje expliciete aandacht. Het fijne is dat leerlingen altijd terug kunnen vallen op schema's die het denken over het verleden ondersteunen.'
Jens: 'Ik ontdekte dat het in veel methodes over de vaardigheden gaat, maar dat concrete stappenplannen ontbreken. Juist het "hoe" is bij vaardigheden ontzettend belangrijk. Ik gebruik dit vouwboekje vooral in de onderbouw, waar het voor

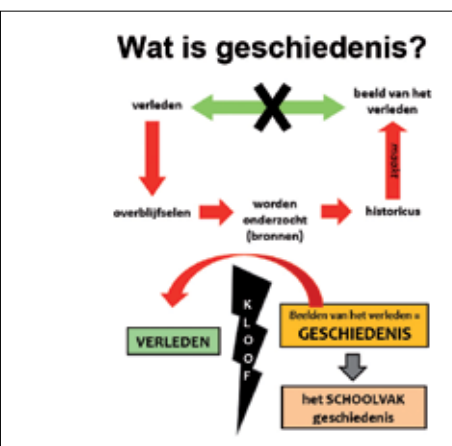
leerlingen nodig is om zaken kort en bondig te beschrijven. In de bovenbouw breng ik meer nuances en context aan in het werken met vaardigheden.

Hoe?

In het vouwboekje staat de volgende inhoud:

Wat is geschiedenis?

In twee schema's wordt op een overzichtelijke manier het historische proces weergegeven van 'verleden' naar 'geschiedenis'. Er is aandacht voor het feit dat het verleden weg is en we daardoor slechts met geconstrueerde beelden van het verleden werken.

Historische vragen stellen

Hier staat een korte uitleg over het verschil tussen een beschrijvende, verklarende en evaluerende vraag.

Standplaatsgebondenheid

Er worden vier criteria gegeven om de standplaatsgebondenheid van een auteur van een bron te bepalen.

Historische vragen stellen

Een **beschrijvende vraag** is een vraag waarin een historische gebeurtenis/ontwikkeling worden beschreven (wie, wat, waar, wanneer of welke).
Een **verklarende vraag** is een vraag waarin naar verbanden, redenen, oorzaken en gevolgen wordt gevraagd (waarom en waardoor).
Een **evaluerende vraag** is een vraag waarin je zelf een keuze moet maken of oordeel moet geven (in hoeverre).

Standplaatsgebondenheid

Iemand denken en handelen wordt bepaald door de tijd en plaats waarin hij leeft. Let op:
- Iemand's **persoonlijke omstandigheden** (leeftijd, geslacht, religie, etc.)
- Iemand's **sociale positie** (arm, rijk, machtig of niet, autochtoon of allochtoon, etc.)
- **De tijd** waarin iemand leeft (economische crisis, dictatuur, democratie, etc.)
- Mogelijk andere motieven, **normen en waarden** in het verleden. En: je eigen normen en waarden!

Representativiteit

De representativiteit van een bron hangt af van de vraag die gesteld wordt aan het verleden.
Belangrijke uitgangspunten:
- Geldt de bron voor één of enkele uitzonderlijke historische situaties, dan is de bron niet echt representatief.
- Geldt de bron voor meer historische situaties of voor meer mensen, dan is de bron meer representatief.

Betrouwbaarheid

Auteur	Tijd en plaats	Type	Doelzegg
Welke functie had hij? Was hij een ooggetuige? Over welke gebeurtenis kon hij beschikken? Had hij vooroordelen?	Is de bron gemaakt in - de tijd - de omgeving - via de observatie?	Wat voor een soort bron is het (dagboek, brief, kerkeraad of, verslag, officieel document)?	Wil de schrijver afbreken, overtuigen, manipuleren, versiden of is het propaganda? Is de bron bewust geschreven?

Representativiteit

Er worden twee criteria gegeven om de representativiteit van een bron te bepalen. Uiteraard is dit afhankelijk van de vraagstelling aan de bron.

Betrouwbaarheid

Op basis van vier thema's worden er vragen gesteld om de betrouwbaarheid van een bron te bepalen. Ook dit is afhankelijk van de vraagstelling aan de bron.

Oorzaak & gevolg

Aan de hand van een afbeelding (zandloper) worden aanleiding, oorzaak en gevolg onderscheiden.

Benaderingswijzen

De vier benaderingswijzen (politiek, sociaal, economisch, cultureel) worden kort voorzien van een voorbeeldvraag en van kernwoorden.

Gewenste & verboden woorden

Hier staan gewenste woorden voor in de geschiedenisles, zoals 'interpretatie', 'Ze' of 'vroeger' zijn verboden woorden! Gewenste woorden zijn vaktaal en zorgen voor duidelijkheid

antwoorden van leerlingen. De verboden woorden maken antwoorden van leerlingen onduidelijk.

Benaderingswijzen

Politiek
Wie heeft de macht en waar is deze op gebaseerd?
Oorlog - Wetten - Bestuur

Sociaal
Welke groepen in de samenleving zijn er?
Staan - Klassen - Sociale structuren

Economisch
Hoe onafhankelijk moeten zij zijn?
Geld - Handel
Landbouw - Industrie - Diensten

Cultureel
Wat zijn de gebruiken en denkwijzen?
Getal - Gedachten - Gebruiken - Kunstvormen

Gewenste woorden:

Bronnen

Bewijs | Bruikbaarheid | Betrouwbaarheid | Representativiteit
Tijdvak | Periode | Oorzaak | Gevolg | Verandering | Continuïteit | Keerpunt | Katalysator
Standplaatsgebondenheid
Perspectief | Interpretatie | Contextualiseren

Verboden woorden:

Ze | Vroeger | Weet ik niet

2019 | Dit is een product van Jens Lenders en Robbert-Jan Poortvliet, vakdidactici bij Leeropleiding Geschiedenis, Fontys Hogescholen, Tilburg

In de les

In een lessenserie over de Koude Oorlog bestuderen leerlingen van vmbo 3-tl van het Calvin College diverse spotprenten over de verschillende historische gebeurtenissen. Op de foto is zichtbaar hoe een leerling een spotprent over de Cubacrisis (1962) aan het onderzoeken is. Het 'vouwboekje' ondersteunt de leerling op dat moment om de juiste vragen aan de spotprent te stellen, deze juist te interpreteren, om zo te kunnen oordelen over de betrouwbaarheid van deze spotprent. ■

Vouwinstructie

Het vouwboekje is gratis te downloaden via de website van Kleio, www.vgnkleio.nl. De link naar de vouwinstructie is daar ook te vinden.